

فرآیند طراحی شهری

www.ketab.ir

تألیف:
دکتر سید حسین بحرینی

انتشارات دانشگاه تهران

شماره ۲۳۹۸

شماره مسلسل ۵۲۵۳

بهرینی، حسین، ۱۳۲۰-
فرآیند طراحی شهری / تألیف حسین بهرینی - تهران : دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات
و چاپ، ۱۳۷۷.
[سه]، ۴۶۹ ص. : مصور. (بهنشی رنگی)، جدول، نمودار - (انتشارات دانشگاه تهران :
شماره ۲۳۹۸).
ISBN 964-03-4038-3: چاپ سوم: ۲۹۰۰۰ ریال
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا. (فهرست نویسی پیش از انتشار).
S. Hossein Bahrainy. Urban Design Process. پشت جلد به انگلیسی:
کتابنامه.
۱. شهرسازی. ۲. شهرسازی - طرح و برنامه ریزی. الف. دانشگاه تهران. مؤسسه
انتشارات و چاپ. ب. عنوان.
۱۳۸۵ ۳۰۷/۱۲۱۶ HT ۱۶۶ / ب ۳ ف ۲
م ۷۷-۹۹۸۸ کتابخانه ملی ایران

شابک ۹۶۲-۰۳-۲۰۳۸-۲ ISBN 964-03-4038-3

عنوان: فرآیند طراحی شهری

تألیف: دکتر سید حسین بهرینی

ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: ۱۳۸۵ (چاپ سوم)، (چاپ اول ۱۳۷۷)، (چاپ دوم ۱۳۸۲)

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران

مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلف است.

«کلیه حقوق برای دانشگاه تهران محفوظ است»

بها: ۲۹۰۰۰ ریال

پست الکترونیک: Press@ut.ac.ir - آدرس سایت: Press.ut.ac.ir

پیشگفتار

توجه به طراحی شهری بار دیگر در سرتاسر جهان رواج یافته است. این امر از یکطرف معلول تحولات دو دهه اخیر در زمینه‌های گوناگون فنی، اجتماعی و زیست محیطی است که احیاء طراحی شهری را موجب گردیده است و از طرف دیگر ناشی از عدم موفقیت طراحان شهری در ایجاد فضاهای مطلوب انسانی و کاهش فزاینده کیفیت زندگی در شهرهای امروزی می‌باشد. اگر ایجاد چنین فضاهایی را محصول کار طراحی شهری بدانیم در این صورت بدون شک دلیل اصلی این عدم موفقیت را باید در نحوه تصمیم‌گیری و یا فرآیند طراحی شهری جستجو کرد. مصداق کامل ادعای فوق را می‌توان در شکل‌گیری و شکل‌دهی شهرهای کشورمان طی چند دهه گذشته تا به امروز به وضوح ملاحظه نمود. به این مفهوم که مسائل طراحی شهری شهرهای کشور ریشه در عوامل گوناگونی دارد که کلاً چارچوب و نظام تصمیم‌گیری مربوط به طراحی شهری را تشکیل می‌دهد که عدم توجه به آن در طراحی به خاطر عدم استفاده از تفکر فرآیندی نتیجه نامطلوب و ناموفقی را بدنبال داشته است.

متأسفانه تصمیمات اساسی طراحی شهری در کشور تاکنون بطور عمده توسط معمارانی صورت گرفته که ساده‌انگارانه همان نحوه عمل به اصطلاح خلاقانه و سنتی معمول در معماری را به صورت تک‌بندی و سطحی و بدون توجه به پیچیدگیهای زندگی امروز شهری از یکطرف و ارزشها و نیازهای جامعه از طرف دیگر، الگویی کار خود در طراحی شهرها قرار داده‌اند. نتایج این امر آشفتگی در عملکردها، بی‌هویتی در شکل و

نابسامانی کلی در کانونهای زیستی، از بافتهای کهن تا شهرهای جدید بوده است. بدون تردید استفاده از یک فرآیند صحیح و منطقی طراحی می‌توانست نتیجه‌ای کاملاً متفاوت و مطلوبتری را عاید سازد.

فکر تدوین این کتاب جهت معرفی تفکر و روش فرآیند طراحی به حدود بیست سال پیش به هنگام تدریس دروس شکل شهر و فرآیند طراحی شهری در دانشگاه واشنگتن و دانشگاه ایالتی آیوا در ایالات متحده توسط مؤلف برمی‌گردد. در سال ۱۳۶۲ به خاطر اهمیت موضوع در کشور، برای اولین بار درس فرآیند طراحی شهری در برنامه‌های آموزشی دوره‌های کارشناسی ارشد معماری و شهرسازی دانشگاه تهران گنجانده شد و مطالبی از این کتاب به صورت جزوات درسی تهیه و در اختیار دانشجویان دوره‌های مذکور قرار گرفت. اینک به لطف خداوند کتاب فرآیند طراحی شهری به عنوان یک رویه کلی منظم و منطقی تصمیم‌گیری، تدوین و در اختیار دانشجویان و علاقمندان حرفه طراحی شهری قرار می‌گیرد. باشد که مطالب این کتاب بتواند نقش هرچند کوچکی در تغییر دید و تفکر رایج در کشور ما نسبت به ماهیت طراحی شهری و نحوه عمل صحیح، مردمی و قابل دفاع تهیه طرحهای شهری داشته باشد. در اینجا لازم می‌دانم از مرحوم پرفسور مایر وولف استاد ممتاز دانشگاه واشنگتن آمریکا که انگیزه اولیه نوشتن این مجموعه را در من ایجاد کرد، به نیکی یاد کنم.

سید حسین بحرینی

شهریور ۱۳۷۷

فهرست مطالب

صفحه	
۱	۱. فلسفه وجودی طراحی شهری و مرور تاریخی آن
۲۵	۲. تعریف طراحی شهری
۴۱	۳. حرفه طراحی شهری
۴۵	طراحی شهری: یک فرآیند و یک مشارکت
۴۷	طراحی شهری و فرهنگ
۵۳	طراحی شهری از خیال تا واقعیت
۵۵	۴. اجزاء تشکیل دهنده طراحی شهری
۵۷	شکل شهر
۶۲	فعالیت‌های شهری
۶۵	روشهای ذهنی و هنری
۶۸	روشهای علمی
۷۹	۵. فرایند طراحی شهری
۸۲	دلایل استفاده از مفهوم فرایند در طراحی شهری
۹۰	انواع فرایند
۱۰۰	خصوصیات و عوامل مؤثر در فرایند طراحی شهری
۱۰۵	طراحی شهری در چهارچوب مطالعات طرح جامع
۱۰۷	اهداف فرایند طراحی شهری
۱۱۲	مراحل فرایند طراحی شهری

۱۱۵	.....	۶. مرحله اول: شناخت
۱۱۶	.....	۱. تعریف منطقه مورد مطالعه و اجزای تشکیل دهنده آن
۱۱۸	.....	۲. بررسیهای جمعیتی
۱۲۰	.....	توزیع فضایی جمعیت
۱۲۲	.....	۳. بررسیهای اجتماعی، تاریخی و فرهنگی
۱۲۳	.....	طراحی شهری: تجلی و تبلور فرهنگی جامعه
۱۲۵	.....	طراحی مردمی در مقابل طراحی تکنوکراتیک
۱۲۸	.....	طراحی برای جمع و برای امکان انتخاب:
۱۲۸	.....	طراحی برای رفع تضادها
۱۳۰	.....	مقایسه شهرها از نقطه نظر فرهنگی
۱۳۰	.....	امکانات فضائی شهر
۱۳۵	.....	کنترل رفتار شهری
۱۳۶	.....	رفتار و طراحی
۱۳۷	.....	ارزشها در طراحی شهری
۱۳۸	.....	تجربه زیباشناسی
۱۳۹	.....	انواع رفتارهای انسانی
۱۳۹	.....	بودجه زمانی مردم و استفاده زمانی آنها از شهر
۱۴۰	.....	فضای ارتباطی
۱۴۰	.....	ارزیابی خواستههای مردم
۱۴۴	.....	توجه به خواستها
۱۴۵	.....	اندازه گیری کیفیت زندگی
۱۴۷	.....	۴. بررسیهای اقتصادی
۱۴۹	.....	تجزیه و تحلیل داده‌ها و ستاده‌ها
۱۵۴	.....	۵. بررسیهای طبیعی
۱۷۶	.....	۶. بررسی سیاستها، طرحها، برنامه‌ها، ضوابط، کدها و استانداردهای موجود

۱۷۷	۷. سازمان فضایی منطقه، شهر، بخش و محله (از نظر فضایی، ...)
۱۸۰	۸. کاربری زمین (فضا)
۲۰۳	۹. دسترسی
۲۰۸	۱۰. مراحل و نحوه توسعه و تکامل شهر
۲۰۹	۱۱. تأسیسات و تجهیزات شهری
۲۱۰	۱۲. دید و منظر
۲۶۰	۱۳. شکل شهر
۲۸۱	۱۴. معنی و سازگاری بین شکل شهر و عملکرد شهری
۳۰۶	۱۵. تصور ذهنی از شهر
۳۱۳	۱۶. شناخت فضاهای شهری
۳۳۴	۱۷. تعیین گروههای ذی نفع و ذی نفوذ
۳۳۷	۱۸. جمع بندی، مطالعات مرحله شناخت
۳۳۹	۱۹. تعیین الویتهای
۳۴۷	۷. مرحله دوم: تدوین اهداف کلی
۳۵۷	۸. مرحله سوم: تبیین اهداف (ضوابط) عملیاتی
۳۹۵	۹. مرحله چهارم: تنظیم راهحلهای کلی طراحی
۴۱۵	۱۰. مرحله پنجم: ارزیابی راهحلهای
۴۲۳	۱۱. مرحله ششم: انتخاب و تکمیل راهحل بهینه
۴۲۹	۱۲. مرحله هفتم: پیش بینی اجرا
۴۴۵	۱۳. عوامل مؤثر بر شکل گیری طراحی شهری در قرن ۲۱
۴۵۷	منابع و مأخذ